

חכמת האותיות

[פרשת ויקהל (שיחה 1) – נכתב ע"י הרב משה צוריאלי, מתוך ספרו "אוצרות התורה".
הבהרה. בהסכמת הרב, השיחה נערכה ע"י תלמידו, אך טרם הגיחה]

"קראו קרא ה' בשם בצלאל... וימלא אותו רוח אלהים בחכמה בתבונה ובדעת ובכל מלאכה.
ולחשוב מחשבות... ולהורות נתן בלב... מלא אותם חכמת-לב... וחושבי מחשבות". (שמות לה, ל-לה)

אין מדובר בפסוקים הללו על חכמת האומנות כיצד ליצור כלים למשכן, כי הפלגת השבחים הללו
"רוח אלהים" וכן "להורות" ועוד שני פעמים "וחושבי מחשבות" באו לגלות על איזה חכמה פנימית.
לכן חז"ל אף הם הודיעו לנו "יודע היה בצלאל לצרף אותיות שנברא בהן שמים וארץ (ע"י צרופי אותיות,
כמבואר ב"ספר יצירה"). כתיב הכא 'בחכמה ובתבונה ובדעת' וכתוב התם 'ה' בחכמה יסד ארץ, כונן שמים
בתבונה', וכתוב 'בדעתו תהומות נבקעו' (ברכות נה. וע"ע תנחומא ישן, ויקהל, יז). ועל סמך מאמר זה פרשו לנו
קדמונינו, כי כל כלי ביהמ"ק הם המסמלים כל מה שנברא בששת ימי בראשית (רמ"א בספרו תורת העולה").

רבנו בחיי (על שמות כה, ט ואילך) מבאר פרטי המשכן לסמל העולם ברוחניות שמימית.
היות שבצלאל היה בשעת מעשה רק בגיל 13 (סנהדרין טז), פשיטא שלא ידע מעצמו אלא שהקב"ה נסד
בקרבו רוח חכמה. ואמרו ששמו גרם לו כך (זהר ברכה), כי ידענו שאופיו של אדם, תכונותיו וייעודו
גנוזים בשם שלו. (ענין יומא פג: מעשה של רבי מאיר, / וכן מפורש בברכות ז: "מנא לן דשמא נָרִים? אשר שם שמות בארץ").
השם שהורים בוחרים לתת לתינוק שלהם אינו מקרי, אלא הקב"ה נותן בדעתם איזה שם לתת לנו
("יקול התורה" של תלמיד הגר"א, פ"ג קטע יז). ולא רק האדם, אלא כל חפץ בעולם, כל יצור חי, כל צמח וכל דומם,
השמות שלהם בלשון הקודש מלמדים על מהותם.

וכך כתב **רמח"ל** – "כי האותיות המתחברות בחיבור המלה מורות על אורות הקדושה אשר חוברו
יחדיו... על דרך אומרם במדרש (ב"ר יז, ה) – 'כשרצה הקב"ה לבראות אדם, נמלך במלאכי השרת. אמרו
לו: אדם זה, מה טיבו? א"ל חכמתו מרובה משלכם. הביא לפניהם את הבהמה ואת החיה ואת העוף
אמר זה, זה מה שמו? ולא היו יודעים. העבירן לפני אדם. א"ל: זה, מה שמו? אמר זה שור, וזה חמור,
זה סוס וזה גמל... וזה טעם החכמים אשר היו בודקים בשמות, כי מהם יגלה להם אשר עיניהם
פקוחות מהות ועצם הדבר הוא "עכ"ל. ("ילשון לימודים", הקדמה לח"ב).

כלומר, אדם הראשון הבין המהות של אותיות אלף-בית, וכאשר עיין בטבעם ותכונתם של היצורים,
ידע מה מתאים לקרוא להם. וכך היה אצל בצלאל. ולכן חז"ל מצאו בשמו "בְּצַל אֶל הַיִּת" (ברכות נה),
ולכן אפי' דברים שלא שמע מפי רבו, הסכימה דעתו כמו שנאמר למשה בסני"י (ירושלמי, פאה א, א, / ברכות נח).

רבים מאתנו רואים רק את חיצוניותו של העולם, רק שטחיותו. אין אנו מכירים לדעת מה תוכן
הרוחני שה' יצק בכל נברא. על ידיעה גדולה זו שמענו סקירה **מהרמב"ן**, בהקדמתו לתורה –
"וכל הנמסר למשה רבנו בשערי הבינה, הכל נכתב בתורה בפירושו או ברמיזה, בתיבות או בגימטריאות
או בצורת האותיות, בכתובות כהלכתן או המשתנות בצורתן כגון הלפופות והעקומות וזולתן, או
בקוצי האותיות ובכתריהן... והרמזים האלו לא יתבוננו (=לא יוכלו להבין) אלא מִפֶּה אֶל פֶּה עד משה
מסיני... ושלמה המלך שנתן לו אלהים החכמה והמדע, הכל מן התורה היה לו, וממנה למד עד שידע
סוד כל התולדות, ואפילו כוחות העשבים וסגולתם עד שכתב בהן ספר רפואות... וזה הענין שהביא
גדולי המקרא למנות מלא וחסר בכל התורה והמקרא ולחבר ספרים במסורת, עד עזרא הסופר הנביא
שנשתדל בְּזֶה" עכ"ל.

- ולכן בענין בצלאל, כתב הרמב"ן :
 "שהוא מלא רוח אלהים, בחכמה ובתבונה ובדעת שיתבונן בו ויעשנו בכוונה רצויה" (על שמות לו, ח)
- וכן כתב רבנו בחיי (על שמות לה, לה) :
 "מלא אותם חכמת-לב. (פירוש:) בל"ב נתיבות (=ספירות) חכמה... מלא אותם חכמת השכינה... לפי שאי אפשר לבשר ודם להשיג תכלית חכמה, ונמשל כבהמות נדמו, נבער כל אדם מדעת" עכ"ל.
- וכן הוא במדרש (שמות רבה מח, ד) – "כל החכמה הזו מניין? מן הקב"ה... "ונשמת שדי תבינס", משל שדי היא". (עיי' "אור החיים" על שמות לט, א).

אנו לומדים מהנ"ל שני לימודים.

[א] ראשית, שכל הפרטים ופרטי פרטים שיש בארבע פרשיות הללו של בניית המשכן (תרומה, תצוה, ויקהל, פקודי) הינם קצרנות, מתוך "תורה שבעל-פה" של החכמה האלהית, כיצד ישכון ה' עלי אדמות בין יצוריו. כבר **המשיל** הגר"י סלנטר את תורתנו למפה שמשרטטים קרטוגרפיה על מדינות תבל. רואים במפה קו מתעקם, והוא מציין נהר ענק כמו הוולגה ברוסיה. רואים נקודות קטנות, והם ערים שלמות בעלי מאות אלפי תושבים. מה שנמצא מול עינינו במפה בסנטימטרים, הוא בעצם אלפי קילומטרים במציאות המוחשית. ואם האדם ימחוק קו או נקודה משם, בעצם הוא מוחק עולמות שלמים. כן, בדילוג של תיבה אחת מהמקרא, האדם מוחק עולמות עצומים כאילו הם אינם. ולכן כל ההקפדה הגדולה שלא ישתנה שום אות או תג מהתורה.

במשל אחר, אמר הגר"י סלנטר שכאשר האדם נוסע במהירות, הוא "בולע" קילומטרים במהירות מופלגת. אבל מתחתיו ישנם אוצרות של זהב או נפט בלתי משוערים. אבל הוא עוור לכל זה, כי הוא רק נוסע על פני האדמה, באופן שטחי וחיצוני. כך הממהר בקריאת תיבות התורה, אינו יודע כלל כמה עצומים האוצרות הגלומים באותיות הללו. כדברי רמב"ן בהקדמתו לתורה, הקדמונים נקראו 'סופרים' (קידושין מט.) כי נתנו זמנם להיות סופרים כמה אלפי"ן יש בפרשה מסוימת, וכמה בי"תין וכו', והעמידו על פי זה דרשות שלמות שהן בתחום של סתרי תורה, והם עיקר התורה, והם הם עיסוקם של הצדיקים היושבים כבר בגן עדן.

[ב] והלימוד השני הוא, להוקיר כמה חכמה גדולה יש במכמני תיבותיה של לשון הקודש. האדם צריך להתבייש מאד שמשתמש בצפונות הללו להגיד שקרים, או ניבול פה, או לשון הרע, או דברי חוצפה, או אפילו דברים בטלים.

הרמב"ם בזמנו, גער בטיפשים שהיו מתפארים בשירי עגבים, אם רק סודרו לפי כללי שפה עברית. הרמב"ם מסכם: "והרי שמיעת העברי והדיבור בו (=למטרות בזויות) יותר מרוחק לדעת התורה, מחמת קדושת השפה. לפי שאין ראוי להשתמש בה אלא (=כי אם) בענינים נעלים" ("פירוש המשניות", אבות, סוף פ"א).

בלשון הקודש ישנה רוחניות מסוימת בגלל צירוף כ"ב אותיות הקודש (עיי' "פרדס רמונים" לרמ"ק, שער כז פרקים א-ב, / וכן "חסד לאברהם" של ר"א אזולאי, סבו של חיד"א, / עין הקורא, נהר יא, / וכן "מדבר קדמות" לחיד"א, א, מג).

וכן ישנה קדושה לצורות האותיות, ובימי קדם נהגו לכתוב דברי חולין בכתב שונה. וכך לשון הרמב"ם: "וממה שחייבים אתם לדעת, שזה הכתב האשורי הואיל ובו ניתנה התורה כמו שנתברר ובו נכתבו לוחות הברית, מגונה להשתמש בו חוץ מאשר בכתבי הקודש. ולא פסקו ישראל מלהשמר בזה, והיו איגרותיהם וחיבורי חכמותיהם וכתבי חול שלהם ב"כתב עברי" בלבד. ולכן תמצא חרות תמיד על שקלי הקודש דברים של חול בכתב עברי...!" (שו"ת רמב"ם, מהד' בלאו, סי' רסח). כמה גדולים דברי חכמים!